

Contaminaties tusschen Germaansch, Keltisch en Romaansch in de Vlaamsche Toponymie

door A. CARNOY,

Professor aan de Universiteit te Leuven.

Alwie het repertorium openslaat van de „Voornaamste bestanddeelen der Vlaamsche Plaatsnamen”, onlangs door onzen collega Prof. MANSION gepubliceerd wordt getroffen door het groot aantal woorden waaraan schrijver een Keltischen of een Romaanschen oorsprong toeschrijft.

Mijns inziens zullen verdere opsporingen dat getal nog aanzienlijk verhoogen.

Ik heb namelijk zelf vele vermoedelijke Keltische of Latijnsche benamingen verzameld welke bij MANSION ontbreken.

Natuurlijk zou een studie van denzelfden aard op de Waalsche toponymie ondernomen, anderzijds, reusachtig vele Germaansche prototypes doen ontdekken welke 't zij als namen van bepaalde plaatsen, 't zij als soortnamen voor toponymische benamingen zich aldaar gevestigd hebben. In het laatste geval hebben wij een bewijs van den diepen en duurzamen invloed op die streek door de Franken uitgeoefend. Bij de Vlamingen getuigen die on-Dietsche elementen van het uithoudingsvermogen van zekere plaatsnamen, in 't bijzonder waternamen, tegen den

vloed der inwijkelingen maar ook van de gretigheid dezer om zich allerlei woorden van de taal der toenmaals meer beschaafde overwonnenen toe te eigenen. Dit gebeurde op groote schaal van af het eerste contact tusschen Germanen en Kelten of Romanen, dit ging voort door de eeuwen heen als gevolg van den kultureelen en socialen invloed van het Zuiden.

Het is ons inzicht alhier een zeker getal dezer indringelingen van dichter bij te bestudeeren en, in 't bijzonder, de aandacht te trekken op de contaminatiën, volksetymologieën en aanpassingen van allen aard, waartoe zij aanleiding hebben gegeven.

A. — DE FAMILIE VAN **polder, poel, peel, poeder**, ENZ.

Het Germaansch is nogal arm aan echt-oorspronkelijke woorden welke *p* als „anlaut” hebben.

Zelfs, een heel algemeen en oeroud woord zooals *pad* is men thans geneigd als leenwoord te beschouwen en wel uit een taal van de Thrako-Illyrische groep (Cf. skr. *pathan-*„pad”).

Als men de vergelijkingen nagaat, welke aangebracht worden om van nl. *poel*-(d. *Pfuhl*) en zijne verwanten den oorsprong aan te wijzen, vindt men ook niets overtuigends. Het verband met let. *balà* „broekland” o. sl. *blato* „moeras” is namelijk weinig overtuigend.

Anderzijds, indien men met de wet van Grimm geen rekening houdt, staat men verbluft voor de gelijkenis tusschen *poel* en lat. *palus*, skr. *palvala-*„poel, vijver”, woorden welke op slot van rekening verwant zijn met idg. **polwo-*„grauw” lat. *pallidus*, *pullus*, van de kleur van de drassige gronden.

Een nauwkeurig onderzoek van de talrijke vormen van de groep van *poel* in 't Germaansch en, in 't bijzonder,

in 't Nederlandsch leidt tot de overtuiging dat men wel degelijk te doen heeft :

1° met een heel oud leenwoord, eventueel uit het Venetisch-Illyrisch ;

2° met latere vermengingen tusschen dat oude woord en verscheidene vormen van lat. *palus*.

De groep is in 't Middelnederlandsch en in de toponymie buitengewoon goed vertegenwoordigd : Men heeft eerst *korte vormen* :

pol „door aanslibbing gevormd land” en daarnaast : *polder* (vroeger *polre*, *poller*, *poldre*) maar ook met *u* : *pulle*, vgl. *Pulle* „dorp in de Kempen” *Pulderbosch*, ib.

Als tegenhangers van *pol* en *pul*, heeft men de lange vormen : *pōl* en *pāl*. Uit de eerste komt nl. *poel*, hetwelk, afwisselend, met *pol* gebruikt wordt : *Hanenpol* of *Hanenpoel* (VERWIJS en VERDAM s. v. *pol*).

Daarnaast is er ook een woord : *paal* (verschillend van *paal* „stok”) (V. en V. s. v. *pael*) en vormen met *d* : *pedel*, *peel*, *pede* of met dissimilatie : *puder*, *poeder*.

Om in dien warboel klaar te zien, stel ik voor als hypothese aan te nemen dat het oudste leenwoord, uit een onbekende Indogermaansche buurtaal een woord was, nauw verwant met lat. *pullus* „grijs” (= idg. **p_l-no* of *p_l-wo-*), waaruit gemakkelijk *pol* en *pul* kunnen afgeleid worden. *pōl* en *pāl* zijn er dan gerekte vormen van.

Wat *polder* en *pulder* betreft, zij kunnen gewoonweg afleidingen zijn van *pol* + *ere* „streek”. *d* zou dan eene loutere inlassching zijn.

De invloed van lat. *paludaria* is niet heelemaal onmogelijk, maar is niet noodig om het ontstaan van *d* uit te leggen.

Wat *paal* betreft, dat geen groot verspreidingsgebied heeft, is er geen goede reden om een ontleening uit volkslatijn *palu* (zonder *d*) van de hand te wijzen.

Nochtans, heeft het Latijn in vroegere tijden een

anderen vorm gekend, wiens ancienniteit hieruit blijkt dat hij in 't Sardisch en 't Spaansch bewaard is. De vorm in kwestie is ontstaan door eene metathese van de medeklinkers in het woord *paludem*. Hij is dus *padule*, waaruit sard. *paule*, o. Spaansch *paul*, roem. *pādure*.

Alwie op de hoogte is van de contaminatiën welke plaats hebben gehad, tusschen Romaansch en Germaansch, in geval woorden met dezelfde beteekenis, ook een gelijk-aardigen vorm hebben, (fr. *guêpe*, *gué*, *goupil* uit *vespa*, *vadum*, *vulpecula* onder den invloed van ned. *wesp*, *waden*, *welp*), zal het nogal natuurlijk vinden dat het ontleenen van *padule*, onder den vorm *pōdula*, *pūdula*, zal geschied zijn door den invloed van *pōl* en *pūl*.

Hieruit door een banale dissimilatie, kan men *pūder*, *poeder* verkrijgen, welke de stammen leveren van *Poederlee* (*Poderla* 1123), *Poederooien* (Gelderl.) (*Podaravic* 708) en van *Puurs* (*Puderce* 1148). Daarom verkies ik voor den naam dezer groote gemeente de beteekenis „poelbeek” (*pūder-isa*) boven degene door MANSION voorgesteld : „paddenbeek” (1).

Eindelijk hebben wij *pedel*, *peel*. Hier heeft men klaarblijkelijk een umlaut.

Het prototype kan zijn **padila*. *padila* is eene aanpassing van *padule* aan de Dietsche woordvorming met achtervoegsel *-ila*, net zooals *Campania* tot het Nederlandsch aangepast geweest is in *Kempen* (= *Kamp-in*).

Dit, wel is waar, geeft ons geen volledige verklaring van *pede*, den korteren vorm welke o.m. te vinden is in *Pede*, *Pedebeek* in de omstreken van Brussel. Als het woord geen collectief is van *pad* „paddenmoeras”, kan men desnoods

(1) In mijn *Noms de lieux des environs de Bruxelles*, heb ik dezelfde beteekenis voorgesteld maar mijne ontleding was dan : *pul-warja-isa*).

veronderstellen dat men te doen heeft met een oude „Rückbildung” uit *pedel*.

B. — broek, Brakel, brogel.

De toponymie van de landen, welke eens onder Keltische voorgedij geweest zijn, wemelt van woorden afgeleid uit stammen, die nogal erg op mekaar gelijken :

brūco- is het prototype van o. fr. *brui* en van zijn collectieven vorm : *bruyère* „heide”, nu nog in algemeen gebruik in 't Romaansch gebied als *bruyère*, *brière*, *bruyelle*, *bruguière*, *bruine*, etc. (Waalsch : *Sars. la-Bruyère*, *Bruyelle*, *Bruenne* te Esplechin, Hen.).

Het woord schijnt tot een vroegeren vorm **wroiko-* te kunnen herleid worden. Het heeft weinige sporen in de Vlaamsche streken achtergelaten. Nochtans, denkt MANSION dat de naam van de stad Brugge, misschien, oorspronkelijk met den stam *brūco-* in verband te stellen is. Dit, omdat de plaats te oud is om eerst in Frankische tijden haar naam te hebben gekregen. Hij voegt er nochtans aan toe dat de contaminatie met *brug* zoo oud is dat het moeilijk is 't is eender welken ouderen vorm te kunnen herstellen. Het blijft echter interessant op die mogelijkheid te wijzen.

Misschien heeft het gehucht *Bruaan*, *Browaan* te Eine (Antwerpen) ook een naam uit *brūco-* afgeleid zooals *Bruan* te *Bioul* (Namen), maar waarschijnlijk geldt het een Romaanschen indringeling van lateren datum.

De stam *brūco* heeft in 't Keltisch niets gemeens met een ander toponiem : *broga* „grens, oever, omheining”. Hier geldt het namelijk een vroeger : *mroga*, dat klaarblijkelijk verwant is met het Germaansch *mark*, een wel bekenden plaatsnaam. *broga* met zijn korten vorm is heel gewoon in het zuidelijk gedeelte van Frankrijk.

In het Noorden, integendeel, is dit woord vervangen door een afleiding : *brogilo-* „omheining, park, vorst, jacht-reserve, bosch, weide, poel”.

Hier geldt het een woord dat overal prijkt in 't Fransch en in 't Waalsch gebied : *breuil, bruiel, broglie*. In Duitschland vindt men veelal *brühl*.

In alle geval, bestaat er een echte vertegenwoordiger van *brogilo-*, rechtstreeks uit het Keltisch afgeleid. Hij leeft voort in de namen van twee Limburgsche dorpen : *Groot- en Kleinbrogel*.

Elders, schijnt van af Gallo-Romeinsche tijden, de *g* te zijn verloren gegaan, wat normaal is voor *i*. De Franken hebben dus meestal de vormen : *Broil, Briol, Bröel* ontleend waaruit dan : *Broel*, meerschland te Kortrijk, *Bruul*, straat te Mechelen en drassig bosch te Lovenjoel of met umlaut : *Brielen* bij Ieper, *Houtbriel*, straat te Gent, enz.

Anderzijds, heeft men een reeks namen welke van deze een weinig verschillen, en die drassige plaatsen aanduiden. Het Romaansch is rijk aan afleiding uit *braka-* „moeras” (a. fr. *brai, brayon* „tas de boue”, *embrayer* „embourber”, *débrayer* „dégager” — toponiem : de dorpen *Bra, Bras, Bray* (1), *Brasmeuil* en waarschijnlijk *Braives* en *Brafte* (2). In *Bra en Bras*, is er een volksetymologie met *bras* „arm”.

Het woord is door de Franken overgenomen geworden, als een van de namen van de Zenne : *Brak-ena* of misschien van de geheele breede, moerassige vallei van genoemde rivier.

Hier, nochtans, is eene contaminatie ontstaan tusschen

(1) *Brages* bij Edingen is twijfelachtig. De Vlaamsche naam, de oudere is *Beert*. Men zal dus wel uitgegaan zijn van een Germaansch **bēr-tja* waaruit beide vormen kunnen afgeleid worden zooals *Gammerage* en *Galmaarden* uit **gelm-ardja*.

(2) **bēr-ahwia?* „vuil water” (1).

**Brakene* en *brakel*. Dit woord is eene afleiding van *braak* « braakland » en bestaat als zoodanig in *Nederbrakel*, *Opbrakel* in Vlaanderen. Maar in 's *Gravenbrakel*, *Woutersbrakel*, *Eigenbrakel* en z. v. geldt het den naam van de rivier, welke aan de provincie *Brabant* (*Brakbant*) haar naam heeft gegeven (1). De uitgang *-bant* of *-vant* naar *MANSION* is een oud woord voor „gouw” en kan, volgens hem, niettegenstaande mijn eigen voorstel, in geen geval met ned. *beemd* verwant zijn.

Het woord staat nochtans afgezonderd en is met geen bekenden wortel verwant. Natuurlijk, is een contaminatie met *band* ontstaan. Het is opvallend dat men den naam *Brabant* elders vindt zooals : *Braibant* in de provincie Namen, *Barbençon* (Hen.). Daarom heb ik mij afgevraagd of men oorspronkelijk niet te doen had met een soortnaam, maar dat is toch niet noodig, daar plaatsen dikwijls naar andere genoemd worden (*Tongrinne* van *Tongeren*, b. v.).

Natuurlijk, heeft men ook het Germaansch woord *broek* „moeras” uit **brōka*-.

Min of meer afgezonderd in het Germaansch kan het woord met veel waarschijnlijkheid beschouwd worden als een leenwoord uit het Keltisch.

Deze *brāko*- en *brōka*- zijn afleidingen van *mrāko*, een oerverwante met *mare* „zee, meer”.

broek is heel verspreid. In het Nederlandsch heeft het slechts aanleiding gegeven tot eventueele woordspelingen met *broek* (kleedingstuk).

* * *

Men zou zich kunnen afvragen welk verband bestaat tusschen kelt. *brogilo*- „omheining” en het Germaansch *parrika*- „perk”.

(1) Die naam werd voor het laatste door een bijrivier van de Zenne gedragen die te *Woutersbrakel* loopt.

Mijns inziens is er geen, alhoewel *parrik* den indruk niet maakt dat het een echt Germaansch woord is. Maar er bestaat in de Nederlandsche toponymie een kortere vorm van dat woord, namelijk *perre* of *parre* dat, naar het schijnt, dezelfde beteekenis heeft. Dit zijnde, is het meer redelijk op een ontleening uit kelt. *barra* te denken „dwarsboom, barreel”, *barro-* „struikgewas”. Het woord heeft oneindig vele afleidingen in het Romaansch.

De uitgang *-ik* van *parik* is waarschijnlijk een verkleinwoord, dwz. : „kleine omheining”.

Daarom hebben de Romaansche talen *parik* uit het Germaansch ontleend. In onze toponymie hebben wij *Perk* bij Brussel en *Park* in Heverlee, *Parik* leengoed te Steenbecque om geen woord te reppen over de ontelbare *Perre*-gehuchten.

Klaarblijkelijk geldt het hier een leenwoord uit een ouden datum, daar de „Lautverschiebung” plaats gehad heeft (*b* tot *p*).

C. — Nevele.

De naam van *Nijvel* verschijnt ook in Vlaanderen als *Nevele* bij Gent, om niet te spreken over *Nivelles* bij Lieze (Prov. Luik).

MANSION vergenoegt zich in zijn boeken met op den voor-Germaanschen oorsprong van den naam te wijzen (1). Waarom laat hij mijne eigene verklaring zoo heelemaal in de schaduw? (2).

Het schijnt mij nochtans zoo uiterst vermetel niet deze namen te vergelijken met de *Nieul* en *Nueil* van Frankrijk, welke kelt. *novio-ialo-* of *nevio-ialo-* veronderstellen, d. w. z. „nieuwveld”. Dit is nog bijna ongerept terug te

(1) O. G. N., 128. — Pl. N., 117.

(2) N. d. L., 24.

vinden in den ouden Merowingschen vorm : *Niviola*, *Nivialcha*. *Nevele* was in 1088 *Nivela*, dat zoo heel ver daarvan niet is. Nochtans was een contaminatie met lat. *novale* „braakland”, bijna onvermijdelijk en zal wel plaats gegrepen hebben.

* * *

Nevele lijkt een beetje op *Niel*, naam van een reeks dorpen (*Niel-aan-Rupel*, *Niel bij St-Truiden*, *Niel-bij-Asch* en *Kerniel* bij Tongeren).

De benaming is zoodanig verspreid dat een on-Germaansche oorsprong onwaarschijnlijk is. Nochtans, komt hier MANSION voor den dag met een vernuftig gevonden en ietwat verrassend Latijnsch prototype : *Nigella* „de zwarte beek”. Hier weerom denk ik dat het te mooi is om waar te zijn en ik wil beslist den naam aan het Germaansch terugschikken.

Het Middelnederlandsch heeft zekere sporen van een woord *niel* (waaruit ned. *vernielen*) met de beteekenis : „diepte, laagte” (1), welke ook in ags. *nihol*, *niol* terug te vinden is (2).

Waarschijnlijk, is de Brabantsche beek *Nil* en *Nil-St-Vincent* van denzelfden oorsprong en ook *Nijlen* bij Mechelen (*Nile*, 1145) (3).

Afleiding uit het *nigella* is dus een onnoodige en weinig waarschijnlijke hypothese. Verwantschap met *nevele* is te verwerpen.

D. — keer- en kers-

Hebben wij aldus van *niel* een uitleg aangeduid, blijft het eerste gedeelte van *Kerniel* toch nog onverklaard.

(1) V. & V., s. v.

(2) Fr. Te W., s. v. *vernielen*.

(3) MANSION, Pl. N., 117.

MANSION denkt aan een verwantschap met **kerz-* (1) „kreupelbosch”. Inderdaad kon dat woord, met zijn *z* die normaal tot *r* overgaat, den sleutel geven van vele plaatsnamen welke vatbaar zijn voor Volksetymologie. Dit is o. m. het geval van *Keerbergen* in het Leuvensche (*Kyrberge*, a. 1079) waar klaarblijkelijk eene verwarring met *keer* plaats gehad heeft.

Het bestaan van *Keremberg* (nu *Quembergue*, Pas-de-Calais) sluit deze interpretatie niet uit, maar zooals hoogerop gezegd werd, kon *Cors-Warem* hier niet in aanmerking komen. Het behouden van *s* zou op z'n minst verrassend zijn en de vokaal geeft geen voldoening.

Laat ons ook alle *kers*-namen uitsluiten welke toch wel van volkslat. *ceresia* afstammen. (= gr. *κερασέα*) een heel oud leenwoord. Daaruit *kersbeek* (Brab.) (2) en waarschijnlijk ook *Serskamp* in Oost-Vlaanderen. Het strekt MANSION tot eere voor dien geheimzinnigen naam die verklaring naar voren te hebben gebracht. Zij zal, echter, minder in den smaak der liefhebbers-oudheidkundigen vallen dan de vertaling: *Caesaris campus*, die succes gekend heeft.

Wat nochtans tergend is, is de assiblatie van de *k*. MANSION vraagt zich af of een ingwaeoonsche palatalisatie hier den sleutel daarvan niet geeft. Ik denk het niet. Ik meen dat *Serskamp* een vervlaamsching is van *Cheerscamp*, nu nog de Fransche vorm, welke mij dunkt, eene contaminatie is tusschen een vermoedelijken **Kerskamp* en Picardisch: *cherise*, in den mond van middeleeuwsche tweetaligen ontstaan, voor wie de beteekenis van *Kerskamp* heel duidelijk was. (*Cerscamp* a. 1148.).

Dergelijke vervlaamsching uit het Fransch is trouwens

(1) IJsl. *kjaar*, de *kjær* (MANSION, Pl. N., 83).

(2) En desnoods *Corswarem*, alhoewel de andere etymologie uit het Keltisch veel waarschijnlijker is.

in *Boschvoorde* bij Brussel te vinden, waar de Fransche vorm ook de oudere is (*Boitsvoort*).

De namen van oneindig vele gehuchten vervatten het bestanddeel *kers* : zie bij de Flou : *kerrest*, *kerse*, *kerselare*, *kerssene*, *kerstine* (te Maare), enz. De twee laatste vormen zijn betrekkelijk oude collectieven met achtervoegsel : *-umnjō*.

E. — *corte*, *corticella*.

De invloed van het Fransch op *Serskamp* mag ons niet verwonderen, als men in volle Limburg een naam vindt zooals *Koersel* (*Coursel*, 1304) welken met recht MANSION tot fr. *courcelle* (= lat. *corticellus*) herleidt. *Courcelles*, verkleinwoord van *court* is in Henegouwen te vinden en in vele andere plaatsen.

Andere afleidingen van lat. *cohors* > *curte* „hof, tuin” komen in Wallonië overvloedig voor, maar ook onder verkapt vorm in 't Vlaamsche land. Bijvoorbeeld, in het Hageland heeft men *Kortrijk-Dutsel*, dat in 1170 *Cortecle* heette. Aldus geldt het een vroege ontleening aan *curticulum*, waaruit fr. *courtil* „tuin” (vgl. *Cortil-Noirmont*, enz.).

Kortijs in Limburg is waarschijnlijk een andere vorm van hetzelfde woord, maar ditmaal rechtstreeks uit fr. *courtil* afstammende, welke bij den nominatief, *cortis* was in het Oud-Fransch.

Wat nu over *Kortenaken* (*Corthenaken*, 1139 ; *Curtenach*, 1155) in het arrondissement Leuven?

MANSION die, ineens, tot de overtuiging geraakt is dat *-aken* in (*Vissenaken*, *Semmerzake*, enz.) uit ned. *haak* komt, helt naar de vertaling „korte haak” d.w.z. „korte zandplaat” over maar zijn meening zal weinigen overtuigen.

Een voor-Germaansche formatie met *-acum* is zooveel waarschijnlijker (vgl. *Bastenaken*, *Geldenaken*). Dit zou dus „huis van Cortinius” kunnen zijn, maar het is meer natuurlijk *Cortinacum* af te leiden uit volkslat. *cortina* „kleine hoeve” (vgl. ital. dial. *cortinha* „omheining”) (1), aldus „het huis bij de kleine omheining”.

Wat nu over *Kortrijk* in Vlaanderen, dat *Cortoriacum* was in de vijfde eeuw? — *cortorium* doet denken aan *Duro-cortorum*, de vroegere naam van Reims.

Nochtans, kan het tweede lid van een naam geen persoonsnaam zijn. Zonder daarover op eenige zekerheid te kunnen aanspraak maken, schijnt het mij niet onmogelijk dat *-cortorum* een Keltische aanpassing is van lat. *cortarium* (2) een afleiding en synoniem van *cohors* en *cortile*.

Cortorum had, in 't Keltisch, het accent op *córt-* en dit vergemakkelijkte eene assimilatie van *a* tot *o*. *Cortoriacus* vindt men buiten *Kortrijk* nog in *Kortessem* bij Tongeren (*Curtricias*, 1091). Dat meermaals verschijnen maakt een etymologie uit een soortnaam waarschijnlijk. De vervorming tot *Kortrijk* is, natuurlijk, een volksetymologie (*kort* + *rijk*).

F. — DE UITGANG *-rijk*.

De volksetymologie heeft ook in andere benamingen in den uitgang *-rijk* hetzelfde woord *rijk* willen vinden, als in *kort-rijk* (voor *Kortrijk*), namelijk in *Wilrijk* (*Villariacum*), dat eigenlijk *Willerik* zou moeten zijn, zooals *Wille-rieken* in het Soniënbosch. In 't Fransch, is dit laatste woord door volks-etymologie „N. D. de Bonne Odeur” geworden. *Villariacum* is, zonder twijfel, een afleiding

(1) MEYER-LÜBKE, Rom. Wb., 164.

(2) DUCANGE, s. v. *cortis*, haalt zelfs een vorm *cortorium* aan, — *cortar(ium)* is een rijmwoord van *villare*.

van *Villare* „buitengoed”. In Wilderen (Limb.) is *Villare* door *wild* beïnvloed geweest.

Dit is van aard om onze afleiding van *Kortenaken* en *Kortrijk* uit *cortina* en *cortarius* te bekrachtigen.

Het moedigt ons aan om *Vertrijk* op dergelijke wijs te ontleden. Hier ook, is *-rijk* door volksetymologie ontstaan. De oudere vorm was *vertrieke* (a. 1160). Mijne afleiding van dien naam uit *Victoriacum* (1) is in den smaak van MANSION gevallen, daar hij ze aanneemt, alhoewel wij, allebei, de aanwezigheid van een *r* in dien naam moeilijk zouden kunnen verklaren.

Daarom, waag ik het nu voor te stellen : *Vertrijk* uit *viridiariacum* af te leiden, met aldus de beteekenis : „huis bij den boomgaard”. Wat *Aartrijke* betreft, is het moeilijk met MANSION aan te nemen dat de benaming uit *Artilius* komt, alhoewel de volksetymologie met *aardrijk* den naam aanzienlijk kan gewijzigd hebben. Het gaat beslist beter van *aratorium* + *acum* uit te gaan, wat juist in denzelfden geest is als *viridarium* + *acum*. Volgens DUCANGE, is *aratorium* = „ager aratorius”.

Wat *Kaprijke* betreft, is er geen de minste reden om den naam uit een eigennaam *Caprius* af te leiden. Waarom niet uit *capra* en dus : „geitenweide”?, zooals *Gavere* (uit „gabros”), hetwelk door zijn veelvuldig voorkomen in Vlaanderen eenmaal een soortnaam schijnt geweest te zijn.

G. — DE UITGANG **-aken**.

· Wij hebben gezegd dat wij weinig geloof hechten aan het bestaan van een woord *haak*, *haken* in zekere plaatsnamen welke men tot nogtoe als *-acum*-formaties aanschouwd heeft. En inderdaad kan zoo iets zeker niet aange-

(1) N. d. L.

nomen worden voor namen welke in 't Romaansch klaar-
blijkelyk uit *-acum* komen zooals *Rozenaken* voor *Russeignies*. — In *Geldenaken* voor *Jodoigne* begrijpt men allicht dat *-acum* als gewone uitgang aan *Geldonia* toegevoegd werd, maar een tusschenkomst van *-haak* in dat woord, evenmin als in *Bastenaken* „*Bastogne*” is niet te verdedigen.

Buitendien is *Montenaken* bij Landen zoo klaarblijkelyk een Vlaamsche vorm van *Montigny*, *Montegnée*, enz. dat alle andere hypothese *a priori* als onwaarschijnlijk moet verworpen worden.

Vissenaken kan daarom ook niet „het hoekje met de vissen(bunzingen)” zijn, des te meer daar „*Vassonacum*” als plaats van *vassi* „dienaars” een bekende formatie is.

MANSION heeft het, echter, goed getroffen met zijn hypothese betreffende *munten* = *berg*.

Er zijn te vele *munten* in onze steden of dorpen opdat zij meestal in verband zouden zijn met het slaan van munten.

DE FLOU weet een heele reeks *munten* te vermelden in Vlaanderen verspreid.

MANSION toont aan dat de *Munte* te Gent een heuvel geweest is. Ik ben geneigd aan te nemen dat de Leuvensche Muntstraat, welke uit de Groote Markt naar de Tiensche Poort klimt, ook van denzelfden aard is.

H. — maal, mechelen, ENZ.

De open plaatsen rond de dorpen droegen verscheidene namen (*driesch*, *maal*, *opstal*, *heide*, enz.) Zij dienden tot allerlei doeleinden, o. m. tot het grazen van het vee en het verzamelen van hout voor allerlei doeleinden, maar ook voor *vergaderingen*. Zoo was *opstal*, niet alleen een „stal op de hoogte”, d. w. z. in de heide of in de naburige beboschte heuvels, maar ook een vergaderplaats en een rechtbank.

Dit geldt ook, zooals algemeen bekend, voor den malberg.

Er is dus geen reden om er aan te twifelen dat frank. *mahl-*, waaruit ned. *-maal* of *-malle*, verwant is met ohd. *mahalôn* „causas agit” o. s. *mahlian* „spreken” o. s. *mahal* „rechtsdag”. Benamingen zooals *Wijgmaal* „krijgsrechtsdag”, *Hermalle* „legervergaderplaats” kunnen als bekrachtiging dienst doen, enz. Buitendien is het bekend dat in *Maal* bij Brugge er vroeger een recht-bank was.

Maar, anderzijds, heeft MANSION geen ongelijk op de gelijkenis te wijzen, die bestaat tusschen Kelt. **magalos* „groot” *magalōna* « breede aarde » en, anderzijds, *mahl-* en met zijn afleiding *mahlîn-*, nogal verspreid in Frankische landen en waaruit *Mechelen*, *Machelen* ontstaan zijn.

Deze vergelijking wordt leerrijker gemaakt door de feiten waarop ik zelf in N. d. L. bl. 48 de aandacht heb getrokken. Het is namelijk een feit dat de oudste vorm van den naam van het groot woud in de streek van Namen : *la Marlagne*, juist dezelfde is als de naam van Mechelen. d. w. z. *Maghlino* (ROLAND. Top. Nam. 223). De tegenwoordige benaming : *Marlagne* heeft slechts een verandering van achtervoegsel ondergaan (gewoon verschijnsel) van *-în* tot *-ānia* terwijl de *r* gemakkelijk als een Waalsche aanpassing tot Germ. *z* of *h* mag doorgaan.

Nu, op de grens van de *Marlagne* ligt *Malonne* met een naam rechtstreeks uit Kelt. *maglona* afgeleid. Dit kon geen toeval zijn. Klaarblijkelijk heette die groote uitgestrektheid wilde landen, in Gallo-Romeinsche tijden : *Maglona*, zooals groote heiden in Vlaanderen : *Bree* of *Rumst* heeten (1).

De Franken hebben den vorm gewijzigd tot *Maglîn(a)*. Om reden van de tweevoudige beteekenis : „breede aarde” en „vergaderplaats” zal het woord *maglîn* een zekere uit-

(1) Men heeft *Maguelonnes* in Frankrijk.

breiding gekregen hebben en is daarom in verschillende plaatsen gegeven geweest. Ook kan de beteekenis van *mahal* in 't algemeen door die interessante contaminatie beïnvloed geweest zijn. *mahl*- zooals *maglīn* werd meer en meer in de oogen van iedereen een „grootte heide” en verwierf als zoodanig in Vlaanderen een succes dat het elders niet gekend heeft.

* * *

De zedeles van dergelijk onderzoek is dat in een streek, zooals de onze, waar Germaansch en Romaansch (ook Keltisch) gedurende verscheidene eeuwen, naast mekaar gesproken werden, het onvoorzichtig is in een enkele groep zijn opsporingen te doen zonder gedurig rekening te houden met de mogelijkheden van contaminatie en ontleening 't zij van woorden, 't zij van beteekenissen.

Dit is nog meer waar voor Wallonië dan voor het Vlaamsche land. Nochtans hebben de etymologen, langs beide kanten van de taalgrens een neiging om hunne streek als min of meer eentalig te beschouwen. Men ziet aan de voorbeelden welke wij hebben aangehaald (er zijn er veel meer) hoe gevaarlijk dergelijke strekking is in gebieden die zoo echt gemengd zijn.
